

Тетяна Володимирівна ЯКИМЧУК

асистент кафедри менеджменту,
Національний університет харчових технологій
E-mail: tanyayakymchuk@mail.ru

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Якимчук, Т. В. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств молочної промисловості [Текст] / Тетяна Володимирівна Якимчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 18. – № 2. – С. 286-290. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Активізація інвестиційної діяльності підприємств молочної промисловості є важливою передумовою підвищення їх конкурентоспроможності в умовах збільшення на вітчизняному ринку продукції іноземних виробників та в умовах зниження рівня доходів населення країни. Крім того, обґрунтований вибір інвестицій та ефективний інвестиційний менеджмент мають важливе значення для розвитку підприємств, для удосконалення їх матеріально-технічної та сировинної бази. Вибір об'єктів інвестування та управління інвестиційними проектами передбачають пошук необхідних фінансових ресурсів.

Мета. Проаналізувати основні джерела фінансування інвестиційних проектів підприємств з виробництва молочних продуктів та морозива.

Метод (методологія). Аналіз, синтез, узагальнення, описовий метод.

Результати. У нинішніх умовах функціонування підприємств молочної промисловості вибір інвестиційних проектів обмежений обсягом доступних фінансових ресурсів, що і перешкоджає вирішити основні проблеми в галузі. Ситуація обумовлена наявністю чистого збитку майже щороку протягом аналізованого десятирічного періоду. Серед підприємств молочної промисловості приблизно половина працювали збитково, що не дозволило їм фінансувати інвестиційні проекти за рахунок власних коштів. У структурі валюти балансу переважають позикові кошти, що свідчить про використання зовнішніх ресурсів фінансування інвестицій. З урахуванням рівня кредитної ставки для багатьох підприємств використання кредиту та лізингу є неефективним. Винятком можуть бути тільки високорентабельні інвестиційні проекти. У цих умовах важливе значення має пошук та залучення прямих іноземних інвестицій. Для цього підприємствам молочної промисловості необхідно вирішити низку проблем, серед яких і проблеми в системі управління.

Ключові слова: інвестиції; інвестиційний проект; підприємства; джерела фінансування; самофінансування; кредитування; молочно промисловість.

Tetyana Volodymyrivna YAKYMCHUK

Assistant,
Department of Management,
National University of Food Technologies,
E-mail: tanyayakymchuk@mail.ru

FINANCIAL SUPPORT OF INVESTMENT ACTIVITY OF DAIRY INDUSTRY ENTERPRISES

Abstract

Introduction. Activation of investment activity of the dairy industry enterprises is important prerequisite to the improvement of their competitiveness in terms of increasing foreign manufactured products in the domestic market and in terms of decreasing the level of people's income in the country. In addition, the reasonable choice of investments and effective investment management are essential for the development of enterprises, for the improvement of their material and technical and resource bases. The choice of investment projects and management of the investment projects require searching of necessary financial resources.

Purpose of the study is to analyze the main sources of financing of the investment projects of dairy industry enterprises.

Method (methodology). Analysis, synthesis, generalization, and descriptive method have been used in the course of the study.

Results. In the current conditions of the dairy industry selection of investment projects is limited by the available financial resources. The situation is caused by annual net losses during the analyzed decennial period. As for the dairy industry enterprises we have to stress upon the situation that approximately half of them have worked ineffective and they cannot finance the investment projects at own expense. In the structure of the balance borrowed funds dominate. The enterprises use mostly external resources for financing of their investment projects. It has been determined that level of loan interest rates usage of credit and leasing for many enterprises is inefficient. Highly profitable investment projects can be an exception. Under these conditions, foreign direct investment is important source of funding. It has been also proved that the dairy industry enterprises must solve a number of problems, including problems in the management system.

Keywords: investment; investment project; enterprise; sources of funding; self-financing; loans; dairy industry.

JEL classification: E22, G32, L66

Вступ

Економічні події останніх років не минули молочну галузь України. Змінились не тільки умови господарювання підприємств, але й зменшилась їх кількість – найменш конкурентоздатні підприємства не змогли опиратись впливу чинників кризових явищ і змушені були припинити свою діяльність. До кінця 2012 року на ринку України згідно з офіційною статистикою залишилось 412 підприємств з виробництва молочних продуктів та морозива, близько 20 з яких можна назвати лідерами молочної промисловості з загальною часткою виробленої ними продукції близько 70 %. В умовах діяльності, що склались сьогодні, підприємства прагнуть зберегти свої позиції на ринку та досягти стабільної ефективності господарювання. Попередні дослідження показали, що для забезпечення конкурентоспроможного розвитку молокопереробним підприємствам варто вирішити низку завдань, а саме:

- модернізувати підприємства, використовувати сучасні техніку та маловідходні й ресурсозберігаючі технології, які сприятимуть підвищенню рентабельності виробництва;
- удосконалити менеджмент підприємств, маркетингові комунікації, інформаційні системи;
- сприяти розвитку сировинних баз для забезпечення потреб підприємств у якісній сировині-молоці.

Вирішення вищеперерахованих завдань базується на цілеспрямованому та систематичному здійсненні інвестицій. Попри усвідомлення вченими та представниками молочної галузі нагальних проблем та вирішальної ролі інвестицій у їх розв'язанні, сучасні темпи інвестиційної діяльності досліджуваних підприємств залишаються недостатньо високими. Однією з найвагоміших причин такого стану є відсутність достатнього фінансового забезпечення інвестиційних проєктів. Реалізація останніх у 2008 році була призупинена багатьма молочними підприємствами (в т. ч. компаніями «Галичина» та «Люстдорф») у зв'язку з обмеженістю доступу до кредитних ресурсів, яка виникла під впливом світової фінансової кризи [6, с. 126], боротьба з наслідками якої, крім того, відобразилась на обсягах інвестицій у наступних роках. Так у 2009-2010 рр. обсяги інвестицій в основний капітал зменшились на 36,8 % у 2009 році та на 14,1 % у 2010 році, порівняно з відповідним попереднім роком. Крім того, на результатах господарської діяльності підприємств, особливо на діяльності невеликих підприємств та тих, що мали проблеми в системі управління, позначився також вступ України до СОТ. Тільки у 2011 році відбулося зростання інвестицій до рівня докризового періоду, до 1218,7 млн грн, що стало наслідком діяльності молокопереробних підприємств у 2010 році, що у свою чергу було обумовлено переважно підвищенням цін на молочні продукти та початком виходу промислових підприємств з кризи. Несуттєве зниження обсягу інвестицій у 2012 році, на 9,6 %, пов'язане з низькою купівельною спроможністю населення та зі складними умовами функціонування підприємств загалом.

Хоча протягом останніх років підприємства з виробництва молочних продуктів та морозива входили в п'ятірку найбільш інвестиційно активних та інвестиційно привабливих серед підприємств усіх галузей харчової промисловості, проте залучені інвестиції та рівень ефективності їх використання не дозволили вирішити всі проблеми підприємств досліджуваної галузі, а їх інвестиційна привабливість обумовлена порівняно нетривалим виробничим циклом, наявністю постійного попиту на продукцію, швидким товарооборотом, що позитивно впливає на період окупності інвестиційних проєктів.

Мета та завдання статті

У зв'язку з динамічністю економічної системи питання пошуку необхідних фінансових ресурсів для забезпечення витрат на здійснення інвестиційних проєктів знову і знову стають актуальними. Хоча в минулому дослідженню цих питань і присвячені роботи багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, нині необхідно вирішувати фінансові труднощі підприємств різних галузей, породжені новими

умовами середовища їх функціонування. Тому на сьогодні важливим завданням не лише практики, а й науки є пошук доступних джерел фінансування інвестицій як важливого чинника розвитку кожного підприємства. Тож мета статті – проаналізувати сучасний стан фінансового забезпечення довгострокових інвестицій молокопереробних підприємств як невід'ємної частини формування інвестиційної стратегії та обґрунтування доцільності здійснення інвестицій.

Серед основних способів фінансування інвестицій у сучасній економічній літературі звичайно розглядають самофінансування, акціонування, кредитне фінансування та лізинг. У нашій роботі розглянемо можливість використання молокопереробними підприємствами кожного із зазначених способів для визначення потенційно можливого джерела фінансування інвестиційної діяльності досліджуваних підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Самофінансування передбачає використання для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів власних фінансових ресурсів підприємства. Можливість використання цього способу розглядають насамперед і, як відомо, власні фінансові ресурси підприємств поповнюються в результаті одержання доходів від господарської діяльності та містять такі складові елементи: статутний фонд (формується при створенні організації, за рахунок додаткових внесків учасників підприємства), нерозподілений прибуток звітного й попереднього періодів, амортизаційні відрахування, доходи та резерви майбутніх періодів. З вищевказаних складових власних коштів на практиці найчастіше для фінансування інвестицій використовують прибуток та амортизаційні відрахування [4], які й будуть розглянуті нижче.

Прибуток – це основна передумова забезпечення фінансування відтворення матеріально-технічної бази та розвитку підприємства. Проте, згідно з результатами проведеного аналізу, протягом досліджуваного десятирічного періоду тільки у 2006 році всім підприємствам з виробництва молочних продуктів та морозива вдалось досягти позитивного фінансового результату від звичайної діяльності від оподаткування і чистого галузевого прибутку. Ці випадковості мали тимчасовий характер. На низькі значення показників результативності діяльності підприємств галузі в інші роки могли впливати не тільки зовнішні чинники (експортний потенціал галузі, інтеграційні процеси та ін.), але й результативність та ефективність управління всіма видами діяльностей окремих підприємств галузі.

Що стосується амортизаційних відрахувань як складової власних фінансових ресурсів, то їх сума безпосередньо пов'язана із станом основних засобів. Значення коефіцієнту зношення протягом аналізованого періоду складало в середньому близько 0,43. Загалом, за значеннями останнього можна сказати, що суттєвих змін матеріально-технічної бази підприємств молочної галузі за аналізований період не відбулось попри порівняно високу їх інвестиційну привабливість. На багатьох підприємствах цієї галузі експлуатується значна частина морально застарілого обладнання, що відповідно перешкоджає впровадженню безвідходних технологічних процесів, підвищенню якості і конкурентоспроможності продукції. Такий стан основних засобів негативно впливає на інші результати діяльності молокопереробних підприємств – підвищується собівартість виробництва, що тягне за собою зниження прибутку від реалізації молочної продукції і збільшення терміну окупності інвестиційних проектів. Підвищення собівартості одиниці продукції через стан основних засобів відбувається внаслідок: недостатньої завантаженості виробничих потужностей; енергоємності молочної продукції, наявності надлишкових витрат праці, збільшення витрат на утримання та експлуатацію наявного обладнання. Тож у зв'язку з окресленим станом основних засобів на вітчизняних молочних підприємствах амортизація як джерело інвестування для багатьох з них використовуватись не може.

Згідно з даними Державного комітету статистики України самофінансування – це основний спосіб забезпечення інвестиційних проектів фінансовими ресурсами: вітчизняних промислових підприємств протягом аналізованого періоду і застосовувати його доцільно у випадку, коли рентабельність діяльності підприємства нижча відсотків за користування кредитом. Власні кошти промислових підприємств протягом аналізованого періоду становили більше половини у структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал. Що стосується фінансового забезпечення інвестиційних потреб підприємств з виробництва молочних продуктів та морозива, то структура джерел фінансування інвестицій відрізняється від такої структури промислових підприємств. На відміну від останніх, у підприємств молочної галузі України спостерігається стійка тенденція до зменшення обсягу власного капіталу у структурі валюти балансу, що свідчить про переважання позикових та залучених коштів для фінансування господарської діяльності загалом, хоча рентабельність діяльності підприємств галузі була нижча за кредитку ставку. Остання у 2012 році становила не менше 16 %. Загалом галузь має дуже низький рівень рентабельності активів, який протягом аналізованого періоду у 2006 році досяг максимального значення, яке складало 4,8 %, при тому, що в цей період ставка кредитування суб'єктів господарювання приблизно дорівнювала 13 % [5].

З кожним роком підприємства з виробництва молочних продуктів та морозива все більше залежать від зовнішніх джерел фінансування. Більшу частину цих зобов'язань складають поточні, до яких

належать і короткострокові кредити банків. Отже, можна говорити про переважаюче використання короткострокових кредитів банків для фінансування інвестицій частиною підприємств галузі, що підтверджує нездатність багатьох з них упроваджувати вартісні інновації. Частка довгострокових зобов'язань, у тому числі – довгострокових кредитів банків, які і могли спрямовуватись на реалізацію інноваційно-інвестиційних проектів, була незначною у структурі джерел фінансування підприємств досліджуваної галузі. Варто зауважити тенденцію збільшення довгострокових зобов'язань з 2003 до 2008 року включно, потім під впливом фінансово-економічної кризи спостерігається зменшення їх частки у структурі джерел фінансування, яка почала збільшуватись тільки у 2011 році, коли діяльність підприємств дещо стабілізувалась.

Крім того, у зв'язку з тим, що тільки трохи більше половини підприємств (50,2 % у 2011 році) з виробництва молочних продуктів та морозива за аналізований період отримували чистий прибуток, тобто змогли досягти ефективності у господарюванні, то ця частина підприємств тільки і мала можливість залучати кредити для фінансування інвестиційних проектів та використовувати лізинг як один із різновидів кредиту, що і дозволило деяким з них досягти стратегічних цілей їх розвитку, покращити стан матеріально-технічної бази, розширити виробничий потенціал та підвищити їх конкурентоспроможність на ринку. Адже банки висувають перелік вимог до юридичних осіб, які планують отримати кредит, і серед цих вимог [1]: стійке фінансове становище, прибутковість діяльності, відсутність простроченої або надмірної заборгованості.

Крім того, обмеженим джерелом інвестування можна назвати і акціонування, яке тільки для прибуткових підприємств може стати ефективною формою залучення інвестиційних ресурсів. Так, наприклад, з 1999 року «Галактон» неодноразово здійснював додаткові випуски акцій [2]. А акції агрохолдингу ПАТ «Укрпродуктгруп», одного з лідерів молочних продуктів, котируються на Лондонській фондовій біржі, що дозволило компанії одержати близько 6 млн фунтів інвестицій, які були спрямовані на модернізацію потужностей з виробництва основних видів продукції [3].

У цих фінансових умовах для багатьох підприємств з виробництва молочних продуктів та морозива досить складно вирішити проблеми та вийти з перманентного кризового стану. Тому багато науковців тільки у випадку залучення прямих іноземних інвестицій вбачають можливість вирішення проблем підприємствами галузі, які є одними з найбільших реципієнтів. Тим більше, що у цьому випадку вкладник зацікавлений у ефективному використанні інвестованих коштів. У цьому випадку підприємства повинні відповідати низці критеріїв. Крім фінансових показників, які відображають здатність підприємства генерувати необхідні грошові потоки та свідчать про рівень ефективності прийнятих управлінських рішень у попередніх періодах, важливе значення мають якісні показники діяльності кожного підприємства, які потенційний інвестор ураховує при виборі об'єкту інвестування. Так стратегічного інвестора цікавить не тільки фінансовий аспект діяльності підприємства, а й здатність підприємств залишатися конкурентоздатним на ринку у періоди кризи та виникнення непередбачених ситуацій. Тому про ефективність управління також свідчать: частка ринку підприємства, канали збуту продукції, взаємовідносини з постачальниками сировини та дистриб'юторами продукції, здатність працівників делегувати повноваження, їх рівень кваліфікації, наявність управлінського обліку, наявність ефективної стратегії тощо. Ці характеристики також впливають на результати діяльності підприємств і свідчать про певні досягнення керівників підприємств.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити наступні висновки щодо фінансового забезпечення інвестиційної діяльності молокопереробних підприємств. Підприємства-лідери молочної галузі мають вибір у джерелах фінансування їх діяльності, на відміну від збиткових підприємств, які опинились у досить скрутному становищі, що нагадує «замкнуте» коло: власних коштів на інвестиційну діяльність не вистачає, кредитування обмежене, стан основних засобів погіршується і, як наслідок, незадовільні результати діяльності, що перешкоджають розвитку підприємств. Відповідно, сьогодні основною причиною відмови від інвестиційних проектів є проблеми з їх фінансуванням. Значна кількість підприємств заклопотана виплатою старих кредитів, а ті, які не обтяжені кредитними зобов'язаннями, не можуть за рахунок лише власних коштів здійснювати модернізацію виробництва чи вкладати кошти у розвиток власної матеріально-технічної та сировинної бази.

Надалі доцільно розглянути способи вирішення не тільки фінансових, а й інших проблем підприємств досліджуваної галузі, що перешкоджають їх розвитку та впровадження інвестиційних проектів.

Список літератури

1. Банк народний капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.nkbank.com.ua/ua/uridichnim-osobam/umovi-kredituvannya-iuridichnich-os-b-v-at-nk-bank>>.
2. Борщ, Л. М. Інвестування: теорія і практика [Текст] / Л. М. Борщ, С. В. Герасимова. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 685 с. – ISBN 966-346-263-9.

-
3. Коденська М. Ю. Інвестиційна складова аграрно-промислової інтеграції [Текст] / М. Ю. Коденська, Ю. О. Нестерчук // Економіка АПК. – К., 2011. №3. – С. 45-51.
 4. Морзун, О. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності молокопереробних підприємств [Текст] / О. Морзун // Економіка АПК. – К., 2010. – №2. – С. 135-138.
 5. Національний банк України: офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.bank.gov.ua/control/uk/allinfo>>.
 6. Силивончик, А. Бесцельномолочный [Текст] / А. Силивончик, Г. Татаренко // Бизнес. – 2008. – №48. – С. 124-127.
 7. Статистична інформація щодо основних показників соціально-економічного, демографічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

References

1. Bank People's Capital. (2014). Retrieved from: <http://www.nkbank.com.ua/ua/uridichnim-osobam/umovikredituvannya-iuridichnich-os-b-v-at-nk-bank>.
2. Borsch, L. M. & Gerasimova, S. V. (2007). *Investment: Theory and Practice*. Kyiv: Knowledge.
3. Kodenska, M. Y. & Nesterchuk, Y. O. (2011). *The Investment Component of the Agro-industrial Integration*. Kyiv: The economy of AIC.
4. Morhun, O. (2010). *Financial Support of Innovative Activities of Dairy Industry Enterprises*. Kyiv: The economy of AIC.
5. National Bank of Ukraine. (2014). Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/allinfo>.
6. Silivonchik A., Tatarenko G. (2008). *Without Whole-milk*. Kyiv: Business.
7. *Statistical information about the main indicators of the socio-economic and demographic development in Ukraine*. (2014). Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2014 р.